

תורת הקורא

הערות ודיוקים, הלכות ומנהגים, פרפראות וחיידושים, דיונים וביירוים, הקשורים בקריאת פרשת השבוע והמסתעף

הערות, הארות, ביקורת, שאלות, רעיונות, וכן תרומות לצורך המשך פיתוח הגליונות, יתקבלו בברכה במערכת. כמו"כ אפשר לשלוח בקשה לקבלת הגליונות במייל. מייל: tameytora@gmail.com פקס: 153775150494

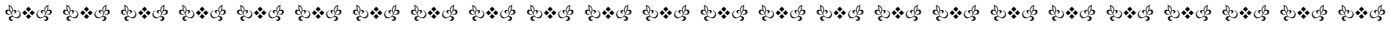
גליון מס' 98

חג השבועות

ה"א תשע"ה

גליון זה י"ל ע"י מערכת טעמי תורה.

תודה לכל העוזרים והמסייעים שגליון זה יראה אור. © כל הזכויות שמורות, ניתן לצלם ולהדפיס כמות שהוא ללא שינוי.

הלכה ומנהג

בהרבה קהילות נוהגים שכל העם עומד על רגליו בקריאת עשרת הדברות. ויש המעצרים על מנהג זה.¹

קוראים עשרת הדברות בציבור בטעם העליון, ויחיד הקורא לעצמו קורא בטעם התחתון.²

נוהגים לקרוא את עשרת הדברות בקול רם, ויש המנגנים בסוף כל דיבור בניגון מיוחד.³

נוהגים להעלות את הרב לקריאת עשרת הדברות.⁴

מנהג אשכנז לומר פיוט "אקדמות", קודם ברכת הכהן על התורה, ויש נוהגים לאומרו אחר קריאת פסוק ראשון.⁵

לפני קריאת עשרת הדברות נוהגים לומר את הפסוק: רָכַב אֶל-לְהִים רַבְמִים אֶלְפִי שָׁנָן אֶל-דְּנִי כִּם סִינִי בַקֶּדֶשׁ (תהילים ס"ה י"ח).⁶

נוהגים שלא להפסיק באמצע עשרת הדברות, אלא קוראים את כולם לעולה אחד.⁷

¹ מנהג זה מוזכר לראשונה ע"י השואל בשו"ת הרמב"ם (סימן רס"ג), והרמב"ם כתב שמנהג זה אינו ראוי, ויש לחוש בזה לתרעומת המינים שאומרים שלעשרת הדברות מעלה יותר משאר התורה (וכדאיתא בברכות י"ב גבי ביטול התקנה לקרוא עשרת הדברות בכל יום).

ובשו"ת דבר שמואל (סי' רע"ו) קיים המנהג לעמוד בעשרת הדברות, וחילק בין קביעת עשרת הדברות בתפילה בכל יום שבזה שייך תרעומת המינים, לבין עמידה בשעת קריאתם שאינו אלא דרך הידור.

ובאמת ליעקב (משפט קריאת ס"ת לש"ן, סעיף ה') כתב שאם כל הציבור עומדים, אין זה ראוי, אך אם רק יחידים עומדים, אין לחשוש בזה לתרעומת המינים.

והחיד"א (טוב עין סי' י"א) כתב כדברי הדבר שמואל, והוסיף שבמקומות שנוהגים לעמוד, חייבים כולם לעמוד, ואין רשאי לישב, שאע"פ שאינו חוב מן הדין, כיון שנהגו כל העם לעמוד נעשה חיוב על הכל, ואם לא יעמוד נראה כמזלזל, וכן עובר על מה שאמרו חז"ל לא ישב בין העומדים. וכן כתב בשערי אפרים (שער ז' סעיף ל"ז) שיש לעמוד ואין ליחידים מן הציבור לשנות מן המנהג.

ופוסקי זמננו האריכו לדון בזה עור, ובאגרות משה (או"ח ד' סי' כ"ב) כתב שראוי לעמוד, וכן כתב הגרש"ז אויערבאך (הליכות שלמה פרק י"ב הערה ל'), וכן נהג הגרי"י קניבסקי (ארחות רבינו ח"א עמ' ק"כ). אך דעת הגרי"ש אלישיב (הערות למסכת ברכות דף י"ב) שמנהג זה אינו נכון, ואף אם כולם עומדים רשאי לישב משום שעושים שלא כדיון, וכן דעת הגר"ע יוסף (שו"ת יהוה דעת חלק א' סי' כ"ט).

ובשו"ת תשובות והנהגות (ח"א סי' קמ"ד) כתב עצה לצאת דעת כולם, שיעמוד קצת קודם קריאת עשרת הדברות, ולא ממש לעשרת הדברות, שלא יהא מוכח שעומד רק לעשרת הדברות, ובוה שרי לכו"ע. והוסיף שראוי לנהוג כן, שמאחר שנחפזת המנהג לעמוד יש לחוש למנהג, ומאידך יש האוסרים לעמוד, ואם נוהג באופן זה יוצא ידי כולם.

² בקריאה בציבור מנהג אשכנז לקרוא בפרשת יתרו בטעם התחתון, ובשבועות בעליון, ובחידו תמיד בטעם התחתון. ומנהג ספרד לקרוא תמיד בציבור בטעם העליון, ובחידו בטעם התחתון. ומנהג תימן לקרוא לעולם בטעם העליון. ויש מבני אשכנז שנוהגים כמנהג ספרד. ועיין בזה בפירוט ובאורך במאמר על טעמי עשרת הדברות פרק ב' ופרק ד', ובהערות שם.

³ בסדר טרוייש (סימן י' ד"ה לפסה) כתב (לגבי פסוקי נִסְעַע וְנִבְאָ וְנִט): וראיתי קורין אותם לכבודם בקול רם בניגון באורך כמו הדברות. ע"כ.

וכן כתב היעב"ץ (סידור עמודי שמים הגהה לדף קס"ג, ובדפו"ח הכניסו את ההגהה במקומה בקריאת התורה והלכותיה, בית הספר, בית ט"ו) וז"ל: רק בפסוקי הדברות לפי שנתנו בקול גדול יש להרים קול להעיר לב השומעים שהיו בעיניהם כאילו עתה שמעו בהר סיני כנתינתם.

וכן בספר מנהגים דק"ק וורמיישא בסדר הפרשיות ובספר דברי קהלת כתבו שקוראים את הדברות בקול רם.

⁴ בדברי קהלת כתב שמאריכים בניגנה בתיבת "אֶלְהֵם", ובתיבת "לְאֹמֵר" שלפני הדיבור הראשון, וכן בתיבה האחרונה שבכל דיבור. ולכאורה פשוט שמנהג זה הוא רק בקריאה בטעם העליון.

⁵ בכנסת הגדולה (או"ח סימן תכ"ח) כתב שהמנהג שחכם הקהל קורא עשרת הדברות, והטעם, שעשרת הדברות שנאמרו מפי הגבורה אין ראוי שיאמר אותם

⁶ בראשונים כתבו שאומרים פיוט אקדמות אחר קריאת פסוק ראשון, ואכן כך היה המנהג הקדום בכל המקומות.

אך יש אחרונים (ט"ז או"ח סימן תצ"ד סק"א, היעב"ץ בסידורו, ועוד, וכן נראה שנקט המשנה ברורה סימן תצ"ד סק"ב) שפקפקו על מנהג זה, משום שאמירתו אחר פסוק ראשון היא הפסק בקריאת התורה, ולכן כתבו שיש לאומרו לפני ברכת הכהן.

ויש אחרונים (שו"ת שער אפרים סימן י', שו"ת פנים מאירות ח"ג סימן ל"א, ועוד) שדחו דברי המעצרים על המנהג הקדום, משום שאין לנו לערער על מנהגים קדמונים שיסודם ע"י רבותינו הראשונים.

למעשה, ממחזורים קדומים מוכח שפיוט האקדמות עניינו פתיחה ורשות למתרגם (שבשבועות נשאר באשכנז המנהג לתרגם גם אחר שבטל המנהג לתרגם תמיד, כמובא בתוס' מגילה כ"ד ע"א ד"ה ואם היו, ובמחזור ויטרי סימנים רצ"ט - שי"א, ובחזקוני שמות כ' י"ד, ובסדר טרוייש סימן י', ועיין בב"ח או"ח סי' קמ"ה סק"א), ולכן היה המנהג לאומרו אחר קריאת פסוק ראשון לפני שהתחיל המתרגם לתרגם את הפסוק הראשון, שיש רשות למתרגם לתרגם את הענין ולא רק את פירוש המילים, וכן להוסיף ולומר דברי שבח, ומשום כך הפיוט נכתב בארמית (רו"ה במאמרו על טעם עליון ותחתון שנדפס בסוף חומש מאור עינים שמות ובסוף פירוש הבנת המקרא שמות, שו"ת מנחת יהודה סימן כ"ג, זכרון יהודה למהר"ם א"ש דף ל"ח).

לפי זה יוצא שאחר שבטל המנהג לתרגם את קריאת שבועות, יש לדון מחדש האם ראוי להפסיק בקריאת התורה לפיוט בלבד כשאינן קוראים את התרגום, ובוה יש מקום לטענת האחרונים שבאופן כזה הוא הפסק, ואילו לטענת האחרונים בעד המנהג משום שכך נהגו הראשונים, אין כ"כ מקום, אחר שאצל הראשונים היה הפיוט הקדמה לתרגום.

ויש לציין את דברי רו"ה, שלנוהגים לומר האקדמות אחר קריאת פסוק ראשון, ראוי שלא הקורא בתורה יאמר הפיוט, אלא אחר מהציבור, משום שהוא כעין התרגום, והדין הוא שאין הקורא רשאי לתרגם בעצמו.

² כנסת הגדולה (סימן תכ"ח), והביאוהו המגן אברהם (שם סק"ח), והאליה רבה (שם סקי"ג), ובלוח לא"י להגרי"מ ט.

ובכנה"ג משמע שהש"ץ אומר זאת בקול, ובלוח לא"י כתב שאומר זאת בלחישתו, והגר"ש דבליצקי (זורה השמש עמ' נ"ח) כתב שאומר זאת אחד מהציבור, ובקול דוקא, ונימקו עמו שטעם האמירה להודיע כוחו וגבורתו ואיך שהיה מאויים מעמד הר סיני שעליו דרשו חז"ל פסוק רָכַב אֶל-לְהִים וגו'. אך למעשה נראה שהנוהגים בזה נוהגים לאומרו בלחש.

³ כתב האבודרהם (סדר הפרשיות וההפטרות, ד"ה אלו הן) וכן כתב בספר המנהיג (סוף הלכות סוכה) שיש סמך למנהגו שלא להפסיק בעשרת הדברות, מדברי הירושלמי (מגילה פ"ג ה"ו) והמסכת סופרים (פי"ב ה"ג), שאינן שם שעשרת הדברות טעונים ברכה לפנייהם ולאחרייהם (והיינו שאף בזמן המשנה שרק העולה הראשון היה מברך ברכה שלפניה והאחרון היה מברך ברכה שלאחריה ושאר העולים לא היו מברכים, העולה לעשרת הדברות כן היה מברך לפנייה ולאחרייה). וכתבו, שהטעם שטעון ברכה, מפני שאין מפסיקין בהם אלא אחד קורא אותם. וכן כתב באליה רבה (סי' קמ"ג סק"ו) ע"פ מסכת סופרים הנ"ל.

והשערי אפרים (שער ז' סעיף כ"ח) הביא מנהג זה להלכה, והוסיף שאין לשנות אפילו במקום שיש חיובים הרבה.

